ויקהל־פקודי

א. כתב הרמב״ן בפירושו על התורה (ר״פ תרומה): „עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון[1] כמו שאמר[2] ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת על כן הקדים הארון והכפורת בכאן (בפ׳ תרומה) כי הוא מוקדם במעלה כו׳, אבל משה הקדים בפרשת ויקהל[3] את המשכן ואת אהלו ואת מכסהו וכן עשה בצלאל[4] לפי שהוא הראוי לקדם במעשה״.

ולכאורה יש לומר בביאור דבריו: לדעת הרמב״ן[5] הי׳ ציווי הקב״ה למשה על עשיית המשכן (בפ׳ תרומה) לפני חטא העגל וציווי משה לישראל (בפ׳ ויקהל) הי׳ אחר החטא וסליחתו למחרת יוהכ״פ[6], וכיון שכן הי׳ מקום לפרש דבציווי ה׳ למשה הקדים הארון והכפורת כי לפני חטא העגל הי׳ עיקר המכוון בבנין המשכן לצורך השראת השכינה, והו״ע הארון וה־כפורת, אבל אח״כ כשחטאו בעגל[7] הי׳ תוכן המשכן בשביל הכפרה על חטא ה־עגל, שזהו בעיקר על ידי העבודה ב־משכן, הקרבת הקרבנות[8], ולכן אפשר לו־מר שלכן בפ׳ ויקהל לא הקדים משה ה־ארון והכפורת, להורות שמעתה עיקר ה־חפץ במשכן אינו השראת השכינה אלא הכפרה על חטאים כו׳:

וכדי לשלול סברא זו מבאר, שטעם השינוי ש„משה הקדים בפרשת ויקהל את המשכן כו׳ וכן עשה בצלאל״ הוא „לפי שהוא הראוי לקדם במעשה״, שמזה מובן, שגם לאחר חטא העגל נשאר ענינו ה־עיקרי של המשכן היותו „מקום מנוחת השכינה שהוא הארון״.

וכן מובן מדברי הרמב״ן בריש פרש־תנו (פ׳ ויקהל), שציווי זה „יתכן שהי׳ זה ביום מחרת רדתו ואמר לכולם ענין ה־משכן אשר נצטווה בו מתחלה קודם שבור הלוחות, כיון שנתרצה להם הקב״ה ונתן לו הלוחות שניות כו׳ הנה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם ובידוע שתהי׳ שכינתו בתוכם כענין שצוהו תחלה כמו שאמר[9] ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ולכן צוה אותם משה עתה ככל מה שנצטווה מ־תחלה״.

אמנם לדעת הרמב״ם עיקר ענין ה־משכן ועיקר מצותו הוא כמ״ש בתחילת הל׳ בית הבחירה[10] „מ״ע לעשות בית לה׳ מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגין

---

1) ראה גם תנחומא פרשתנו (ויקהל) ז. וראה שם ו. שמו״ר פ״נ, ב. ועוד.

2) תרומה כה, כב.

3) לה, יא ואילך.

4) לו, ח ואילך.

5) ריש פרשתנו (ויקהל).

6) וכדעת זח״ב קצה, א.

7) ראה תורת משה להחת״ס תרומה (שם, י) ומלבי״ם שם, שמבארים השינוי ע״פ הנ״ל, דעשייתו היתה אחר חטא העגל.

8) בס׳ חמדת ישראל (קונטרס נר מצוה ס״ו (מ״ע כ)) מבאר כן, ומתרץ עפ״ז הסתירה בדברי הרמב״ן, דכיון שהרמב״ן מודה דכל תכלית בנין המשכן הי׳ בעיקר הארון א״כ מדוע מנה עשיית הארון וכפורת מצוה בפ״ע (שם בהשגותיו לסהמ״צ להרמב״ם מ״ע לג), מלבד מצות בנין ביהמ״ק (שם מ״ע כ). אבל ע״פ מ״ש בפנים בפירוש הרמב״ן אא״פ לפרש כן, ראה לקו״ש חי״א ע׳ 118 ואילך ובהערה 25 שם.

9) תרומה שם, ח.

10) וכן בסהמ״צ שם (מ״ע כ). וראה שם שרש יב.

אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש"[11].

ב. והנה בהמשך דבריו בר"פ תרומה מבאר הרמב"ן ענין השראת השכינה ב־משכן: „וסוד המשכן הוא שיהי' הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר וכמו שנאמר שם[12] וישכן כבוד ה' על הר סיני וכתיב[13] הן הראנו ה' אלקינו את כבו־דו ואת גדלו וכן כתיב במשכן[14] וכבוד ה' מלא את המשכן והזכיר במשכן שני פעמים[14] וכבוד ה' מלא את המשכן כנגד את כבודו ואת גדלו". ובסוף פרשתנו (פקודי) כתב: „וכבוד ה' מלא את המשכן כי תוכו מלא הכבוד כי הכבוד שוכן בתוך הענן תוך המשכן כענין שנאמר בהר סיני[15] אל הערפל אשר שם האלקים".

ומבואר בספרים[16], דכוונתו בזה לבאר גדר השראת השכינה במשכן וכן ב־ביהמ"ק (וכמו שהביא שם גם כמה פסוקים בנוגע לביהמ"ק) — שיש בזה ב' דיעות:

לדעת הרמב"ם[17] אין לומר שהשראת השכינה הייתה במקום המקדש עצמו, שהרי הקב"ה אינו בגדר מקום, כי אם ש־מקום המקדש הוא מוכשר שיעבור על ידו גילוי הקב"ה [עד"מ[18] שאין הנבואה שורה אלא באי", שנבואה היא השגה בבחי' ראי' רוחנית שאין הדבר הנראה בגדר מקום, ואעפ"כ אין ראי' זו מתגלה לנביא אלא באי" בלבד], והוא ע"ד כתיבת שכל ע"י אצבעות היד שהשכל אינו מאיר ושורה ביד — כי אצבעות היד אין להם שייכות לשכל, אלא שהיד היא רק אמצעי שעל ידה עובר ונמשך השכל. ואע"פ שאפשר להעביר השכל רק ע"י אצבעות היד ולא ע"י אצבעות הרגל, שרק היד מוכשרת לזה, מ"מ, היד עצמה אינה משגת השכל.

ודעת הרמב"ן[19] היא שהשראת השכינה בביהמ"ק היתה באופן של התלבשות, ש־הגילוי הי' במקום המקדש עצמו, וע"ד משכן השכל במוח, שהשכל מלובש במוח והמוח משיג את השכל.

והיינו שלדעת הרמב"ם היתה השראת השכינה בביהמ"ק בדרך מעבר[20] ואינה שייכת למקום המקדש עצמו, ולדעת ה־רמב"ן — היתה באופן של התלבשות[20] במקום המקדש.

---

11) ביאור מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן (ולשי־טתייהו) — ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 116 ואילך. ועוד.

12) משפטים כד, טז.

13) ואתחנן ה, כא.

14) סוף פרשתנו (פקודי) מ, לד־לה.

15) יתרו כ, יח.

16) אוה"ת ויצא קעה, א ואילך. ביאוה"ז להצ"צ ויצא ע' קג ואילך. סה"מ תר"ל ע' סג ואילך. ועוד [והובא במקומות הנ"ל מעבודת הקודש ח"ג פנ"ה. כוזרי מאמר ב ס"ח, ס"י וסי"ד. עי'קרים מאמר ב פי"ז. ועוד]. וראה גם סה"מ פר"ת ע' קפד ואילך. תרפ"ז ע' פג ואילך. לקו"ש חי"ט ע' 141 ואילך.

17) מו"נ ח"א פכ"ה [וכ"ה דעת הרס"ג (הא־מונות והדעות מאמר ג פ"י. וראה גם שם מאמר ב פ"ח"). הרד"ק (ראה פירושו עה"פ מ"א ח, כז), ועוד — כהובא בדרושים שבהערה הקודמת].

*) כ"ה בהדרושים שם. ובדפוס שתח"י הוא בפי"א.

18) הובא בדרושים הנ"ל.

19) ראה דרושים הנ"ל, שהובא שם הרמב"ן הנ"ל דסוף פרשתנו (פקודי), ודברי הרמב"ן בשער הגמול „בענין גן עדן התחתון" — „גם המקום ההוא נכבד מכל שאר מקומות העולם השפל כו' וע"כ יראו בו מראות אלקי' משאר מקומות הארץ כאשר אנחנו מאמינים שא"י וירושלים כו' וכ"ש בהמ"ק כסא ה' וכענין שנאמר (ויצא כח, יז) מה נורא המקום הזה אין זה כ"א בית אלקי' וזה שער השמים תלה נבואתו הבאה אליו כו' מן המקום ההוא כו' כלימוד משה בסיני כענין שכתוב (תרומה כה, מ) אשר אתה מראה בהר".

20) בהחילוק דמעבר והתלבשות — ראה תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנח, א). לקו"ת מסעי פט, ב. ובארוכה ד"ה יין ושכר (אוה"ת שמיני כרך ב' ע' תסח ואילך).

ג. והנה מזה שברמב"ן מבאר ענין השראת השכינה (כבוד ה') באופן של התלבשות בהמשך לדבריו דעיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, מסתבר, דשיטתו בגדר מטרת המשכן ושיטתו באופן השראת השכינה בו תלויות זב"ז. וגם הרמב"ם דפליג עליו בב' ענינים אלו, מסתבר ששיטתו בשניהם מיוסדת על אותו הדבר.

ויש לבאר קשר הענינים, ובפשטות:

הרמב"ן כ' ד„עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה (שהוא הארון)", לפי שס"ל דהשראת השכינה במקדש אינה בדרך מעבר, אלא בדרך התלבשות במקום המקדש עצמו, ולכן שייך לומר דעיקר החפץ הוא מקום מנוחת השכינה, כי זה שייך לגוף מקום המקדש:

משא"כ הרמב"ם שכ' דעיקר מצותו של עשיית המשכן הוא להקרבת קרבנות ואליו תהי' הליכה לרגל, לשיטתו אזיל, דהשראת השכינה במקדש היא רק דרך מעבר, שאינה שורה במקום המקדש עצמו, ורק שמקום המקדש הוא מוכשר שעל ידו יהי' גילוי השכינה לישראל[21] שבאו לשם, ועל ידו עובר הדיבור והנבואה למשה וכמ"ש „ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת".

אבל אין זה ביאור מספיק, שהרי גם לדעת הרמב"ן השראת השכינה במקדש אינה מצד מקום המקדש עצמו, אלא זהו בשביל ישראל, וכפי שהאריך הרמב"ן[22], דלאחר מ"ת „וישראל קבלו עליהם לעשות כל מה שיצום כו' מעתה הנה הם לו לעם כו' גוי קדוש והנה הם קדושים ראויים שיהי' בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם ולכן צוה תחלה על דבר המשכן שיהי' לו בית בתוכם מקודש לשמו ושם ידבר עם משה ויצוה את בני ישראל" (ומשיך „והנה עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון כו'").

ונמצא שגם לדעת הרמב"ן עיקר השראת השכינה במקדש אינה אלא בשביל ישראל[23], אלא שפלוגתתם היא, שלדעת הרמב"ם עיקר ענין המקדש הוא בשביל העבודה דבנ"י (הקרבת קרבנות כו'), ואילו לדעת הרמב"ן, עיקרו הוא בשביל השראת השכינה בישראל.

זאת ועוד: נתבאר במ"א*[23] בנוגע לפלוגתת הרמב"ם והרמב"ן בעיקר תכלית המקדש, דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב „ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", אלא שהרמב"ם בספר הלכה שלו (וכן בספר המצות) — שגדרה של הלכה הוא הציווי להאדם — מדבר בתוכן ענין המצוות שנצטוו ישראל לעשות בביהמ"ק, והרמב"ן מדבר בענין וחפץ אשר בהמשכן עצמו, שהוא ושכנתי, השראת השכינה שהיתה בו מלמעלה, וזה הי' בעיקר ע"י הארון.

וע"פ הנ"ל שב' הפלוגתות תלויות זב"ז, מסתבר לומר, שגם בהפלוגתא הב' אם השראת השכינה היתה בדרך מעבר או בדרך התלבשות, הרי מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

ד. ויש לומר הביאור בזה, בהקדם המבואר בזהר[24] דההתקשרות דישראל

21) ראה גם חינוך מצוה צה.

22) בר"פ תרומה.

23) להעיר מרמב"ן תצוה כט, מו. בחיי שם. בחיי ס"פ שלח.

*23) לקו"ש ח"ד ע' 1346 הערה 24.

24) ח"ג עג, א. וראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ (ח"ג ע' תקלה), שיש בזה ב' אופנים: א) דגליא דישראל מתקשר בסתים דישראל וסתים דישראל בגליא דתורה כו', וגליא דקב"ה בסתים דקוב"ה, ב) גליא דישראל מתקשרת בגליא דקוב"ה ע"י גליא דאורייתא, וסתים דישראל מתקשרת בסתים דקוב"ה ע"י סתים דאורייתא, וכמ"ש בפנים.

וקוב"ה היא ע"י שבחי' גליא שבישראל מתקשרת בגליא דקב"ה וסתים דישראל מתקשרת בסתים דקוב"ה.

ועד"ז הוא בנוגע ל„ועשו לי מקדש ו־שכנתי בתוכם", שיש בו ב' דרגות אלו: א) „ושכנתי בתוכם" — בגליא דישראל, שהוא הקשר בין גליא דישראל עם גליא ד־קוב"ה, ב) „ושכנתי בתוכם" — סתים ד־קוב"ה בסתים דישראל.

והחילוק ביניהם הוא: הקשר הגלוי שבין גליא דישראל עם גליא דקוב"ה הוא דבר הנעשה על ידי פעולתם ועבודתם של ישראל, „ועשו לי מקדש", בלשון ה־רמב"ם[25] „לעבודה בו יהי' ההקרבה והב־ערת האש תמיד ואליו תהי' ההליכה והעלי' לרגל והקבוץ בכל שנה והוא אמרו ית' ועשו לי מקדש"; ואילו הקשר הסתום בין סתים דקוב"ה וסתים דישראל נעשה על ידי המשכן והמקדש עצמו, והיינו שגם מי שלא בא למקדש להקריב ולא עלה לרגל — הרי בעצם היות המשכן והמקדש בתוך בני ישראל נעשה „ושכנתי בתוכם", בתוך בני ישראל.

ויש לומר, שהם ב' הגדרים הנ"ל ב־השראת השכינה בהמשכן: הרמב"ם קאי בענין „ועשו לי מקדש שכנתי בתוכם" כפי שהוא בגלוי, דהיינו הקשר דישראל ו־קוב"ה הבא על ידי עבודתם, הקרבת קר־בנות ועלי' לרגל, והשראת השכינה (ושכנתי בתוכם) הקשורה בזה היא בבחי' גילוי שהרי באה על ידי מעשיהם ופעו־לתם של ישראל — והוא הקשר דגליא ש־בישראל עם גליא דקוב"ה:

ואילו הרמב"ן שכולל בפירושו „דב־רים נעימים לשומעים וליודעים חן"[26], ש־מבאר סודות התורה, קאי ע"ד „ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" בבחי' סתים — ה־קשר שבין סתים דישראל לסתים דקוב"ה, וקשר זה לא נעשה על ידי מעשיהם ופעולתם של ישראל, אלא בעצם הקמת המשכן והמקדש בתוך בני ישראל.

ויש לומר, שב' פרטים אלה קשורים עם שני מקומות שונים במשכן עצמו: הקשר הגלוי שייך למקום הגלוי שב־מקדש, מקום העבודה — העזרה וההיכל; והקשר הסתום שייך למקום הסתום ב־מקדש, קדש הקדשים, שאינו מקום עבודה ואין נכנסים שם כל השנה כולה (רק כה"ג ביום הכפורים בלבד)[27], ובו גופא — ב־ארון, שלא הי' בו עבודה[28], וכל ענינו הוא מקום מנוחת השכינה.

ה. ע"פ הנ"ל יש לבאר עוד פרט לפי דעת הרמב"ן בנוגע לבית שני, דלכאורה צ"ע: מאחר שלא הי' בו ארון, הרי חסר בעיקר החפץ שבמקדש, מקום מנוחת שכינה, שהוא הארון?

זאת ועוד: ארז"ל[29] דמ"ש[30] „גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", פירושו, שבית המקדש השני הי' גדול יותר בבנין ובשנים מבית הראשון. ואינו מובן, כיון שבבית שני הי' חסרים בו ה' דברים[31], ובראשם הי' חסר הארון שבו הוא „עיקר החפץ" של המקדש, איך שייך להשוות בית שני לבית ראשון בבחי' ה־מקדש שבו שענינו „ושכנתי בתוכם", וכ"ש

25) סהמ"צ מ"ע כ.

26) ל' הרמב"ן בפתיחתו לפירושו עה"ת (ב־סופה).

27) כלים ספ"א. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ז הכ"ב.

28) ראה לקו"ש ח"ד ע' 7־1346 בהערות. וראה צפע"נ עה"ת (ר"פ תרומה. פרשתנו (ויקהל) לז, א) דהארון לא הי' בגדר כלי שרת.

29) ב"ב ג, סע"א ואילך.

30) חגי ב, ט.

31) יומא כא, ב. ירושלמי תענית פ"ב ה"א. ובכ"מ.

וק"ו — לומר שהוא גדול ממנו בבנין וב־שנים, דאיזה ערך יש לקיום הבית בשנים ובבנין לגבי עיקרו של ביהמ"ק שהוא „מקום מנוחת השכינה שהוא הארון"?

אלא, שענין „מנוחת השכינה שהוא ה־ארון" עיקר גדרו הוא היותו סתום ונעלם, שמורה על הקשר הסתום שבין ישראל וקוב"ה, ולא הקשר הגלוי הנעשה על ידי עבודתם שבגלוי, ולכן בבית שני אף שלא הי' בו הארון באופן גלוי בקדה"ק, מ"מ הי' באופן של גניזה בקדה"ק גופא [וע"ד ד־איתא בגמרא[32] לחד מ"ד „ארון במקומו נגנז" וכמ"ש[33] „ויהיו שם עד היום הזה", וכפי שהאריך ברמב"ם[34] „בעת שבנה של־מה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות ויאשיהו המלך צוה וגנזו במקום שבנה שלמה"].

ונמצא שענין ושכנתי בתוכם, השראת השכינה השייכת לסתום דישראל, הרי בבית שני לא רק שלא הי' חסר בזה אלא הי' במעלה יתירה, כי זה גופא שהארון הי' באופן של גניזה בקה"ק[35] מורה על דרגא נעלמת וסתומה יותר בהשראת השכינה[36],

ובמילא על קשר סתים ופנימי יותר שבין ישראל להקב"ה.

ודבר זה קשור ותלוי בדרגת בני ישראל בזמן בית שני: היות שבגלוי הי' אז מצבם של ישראל במדריגה תחתונה יותר בקיום התורה והמצות ועבודת ה' בכלל, ומה גם שלא היו כל ישראל על אדמתם[37], שלא הי' „ביאת כולכם", הרי ההתקשרות שבין ישראל להקב"ה הוצרכה להיות גם בדרגא ובמצב של בני ישראל שבגלוי אין נראה בהם שייכות לקדושת המקדש, ועד לאלו שנמצאים בחוץ לארץ.

וזהו תוכן ענין גניזת הארון בקדה"ק, שאז היתה ההתקשרות שבין ישראל ל־הקב"ה בבחי' סתים יותר מצד ישראל, ובמילא מובן שזה מגיע בבחי' סתים יותר למעלה.

ו. ועפ"ז יש לבאר בעומק יותר השיי־כות שבין שיטת הרמב"ן ע"ד עיקר החפץ שבמקדש ושיטתו באופן השראת השכינה, וכן שיטת הרמב"ם בזה:

החילוק שבין המשכה בדרך מעבר ל־המשכה בדרך התלבשות בפשטות הוא[38]: ענין ההתלבשות פירושו שהדבר המת־לבש משתנה כפי הכלי שבו מתלבש, משא"כ המשכה בדרך מעבר היא נעלית יותר, שאינה מתצמצמת לפי אופן וגדר

---

32) יומא נג, סע"ב ואילך.

33) מ"א ח, ח.

34) רפ"ד דהל' ביהב"ח. וראה בארוכה לקו"ש חכ"א ע' 158 ואילך.

35) ראה בארוכה לקו"ש שם (ס"ה ואילך), ב־ביאור דברי הרמב"ם דגניזת הארון הוי חלק מבנין הבית וקה"ק, וכן נקבע מלכתחילה בבנין הבית. וראה בהמובא שם מתוס' הרא"ש להוריות יב, א. צפע"נ עה"ת הפטורת פרשתנו (פקודי), שזהו מה שאמר שלמה (מ"א ח, כא) ואשים שם מקום לארון.

36) ואף שברז"ל הנ"ל (הערה 31) וביומא (ט, סע"ב ואילך) איתא שלא הוי שריא שכינה במקדש שני, ומבואר בתניא (פנ"ג. וראה ע"ח שער מיעוט הירח (שער לו) פ"ב. לקו"ת ר"ה ס, ב. ובכ"מ) ש־דרגת השכינה שבבית שני היא למטה יותר (ה' תת־אה) מהגילוי שבזמן בית ראשון (ה' עילאה) [והמעלה שבבית שני שאו היו ישראל במדריגת בעלי תשובה הוא מצד מעלת זיכוך ועליית המטה ששייכת יותר למציאות העולם — ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 27 ואילך. 62 ואילך. ועוד].

הרי זהו בגילוי, אבל בפנימיות הרי מזה גופא שהוא שייך לבע"ת מובן שהוא אור עצמי יותר — ראה לקו"ש שם (ע' 27 ואילך) הערה 20, 26.

37) וכן בסוף זמן בית ראשון שגנזו יאשיהו לא־חרי שגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה — ראה ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.

38) בהבא לקמן ראה בהנסמן בהערה 16, 20. סה"מ מלוקט ח"ה ע' קמא ואילך.

המקום, וכמו במשלים הנ״ל (ס״ב), שע״י שהשכל מתלבש במוח הגשמי נעשה בו צמצום והגשמה, ובכתיבת שכל על ידי אצבעות היד אין השכל משתנה על ידי האצבעות. ולכן ענין ההתלבשות יתכן רק בדבר שבערך.

והנה הטעם דס״ל להרמב״ם שהשראת השכינה במקדש היתה בדרך מעבר הוא, כנ״ל, כי הקב״ה הוא למעלה מגדר מקום, ולכן אין שייך לומר שנתצמצם ונשתנה להיות בגדר מקום גשמי. אך טעם זה אתי שפיר רק בבחי׳ גליא דקוב״ה, דלהיות ש־מוגדר כביכול בגדר „גילוי״, לפיכך שייך לומר שנתגלה רק במקום נעלה ו־רוחני ולא שייך שיומשך ויתצמצם במקום גשמי, אבל בבחי׳ סתים דקוב״ה שאינו מוגדר בגדרים, הרי אין הפרש לגבי׳ בין מקום רוחני (השמים ושמי השמים) ומקום גשמי, והוא למעלה ממקום רוחני כשם שהוא למעלה מן מקום גשמי. ומצד זה גופא שאין בו הגבלות הרי ביכלתו ית׳ להתלבש גם במקום גשמי גם בלי ירידה וצמצום [וכמ״ש[39] „המגביהי לשבת המש־פילי לראות בשמים ובארץ״, שמצד זה גופא שהוא „המגביהי לשבת״, למעלה מגדר של ירידה והשפלה, לכן „המשפילי לראות . . (גם) בארץ״, ויכול להיות נמשך גם בבחי׳ המקום[40]].

ולכן הרמב״ם שמדבר בספרו אודות העניינים הגלויים שבביהמ״ק, הקרבנות והעבודה בו הקשורה בגליא דישראל, ס״ל שהשראת השכינה היתה בדרך מעבר, ולא באופן של התלבשות, כי הגליא ד־ישראל קשורה עם גליא דקוב״ה, ובבחי׳ זו יש תפיסת מקום (בדרך שלילה) למקום גשמי, ולכן אין שייך לומר בו שמתלבש במקום מסוים.

משא״כ הרמב״ן קאי בבחי׳ סתים ד־קוב״ה השורה בביהמ״ק, הקשור עם סתום דישראל, דהיינו קשר שאינו נעשה על ידי עבודה אלא קשר פנימי וסתום יותר, מצד עצם השראת השכינה בקדה״ק, ולכן ס״ל שהשראת השכינה היתה באופן של הת־לבשות, „וכבוד ה׳ מלא את המשכן״, „כי תוכו מלא הכבוד כי הכבוד שוכן בתוך הענן תוך המשכן״, כי הקשר דסתים ד־ישראל שלמעלה מגילוי הוא עם בחי׳ סתים דקוב״ה שבו אין הענין דהתלבשות ירידה וצמצום, כי אינו מוגדר גם בשלי־לת מקום גשמי, ואדרבה — זהו ביטוי הבלי־גבול שלו, שאמיתית הבל״ג ביכלתו להתלבש גם במקום גשמי.

ז. ע״פ הנ״ל יש לבאר דיוק לשון ה־רמב״ן (בר״פ תרומה) הנ״ל בפירוש הכתו־בים דפרשתנו „סוד המשכן הוא שיהי׳ ה־כבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר״, שכוונתו ב„שוכן עליו בנסתר״ אינה רק להאופן ששוכן במשכן (שלא הי׳ בו באופן נגלה כמו שהי׳ בהר סיני[41]), אלא לדרגת השכינה, שהוא בחי׳ נסתר דשכינה, שלמעלה מדרגת שכינה שב־גלוי[42], שהי׳ במ״ת. וי״ל שזהו שממשיך ומפרש ד„הזכיר במשכן שני פעמים ו־כבוד ה׳ מלא את המשכן״, שבחי׳ זו ד־שכינה שבבחי׳ נסתר היא עצמה נמשכה בהמשכן שלמטה, דכבוד ה׳ שלמעלה הוא הוא כבוד ה׳ שמלא את המשכן — בפני־מיות בבחי׳ התלבשות[43].

וזהו החילוק שבין הגילוי שהי׳ בשעת מ״ת, לגילוי כבוד ה׳ במשכן ומקדש: גם

39) תהלים קיג, ה־ו.

40) אוה״ת (קעט, א ואילך) וביאוה״ז ויצא שם (ע׳ קח ואילך). סה״מ תר״ל שם ס״ע סה.

41) ראה בחיי בהקדמתו לפ׳ תרומה (בסופה).

42) כמ״ש באוה״ת תרומה ע׳ א׳תל. וראה שם (ס״ע א׳תכח ואילך) בביאור דברי הרמב״ן הנ״ל בארוכה.

43) ראה גם אלשיך תרומה כה, ח. מקומות שבהערה 40.

בהר סיני נאמר[44] „פנים בפנים דיבר ה׳ עמכם״, שנמשך לכ״א מישראל בפנים שלו – בפנימיות, מבחי׳ „פנים״ – פנימיות דל־מעלה, ובחי׳ הוי׳ שלמעלה מהשתלשלות נעשה „אלקיך״ כחך וחיותך של כאו״א מישראל[45]. אבל במ״ת פרחה נשמתן[46], שלא הי׳ בהתלבשות בפנימיות עד כ״כ[47];

ואילו בנוגע ל„ושכנתי בתוכם״ שבמשכן ומקדש, הי׳ זה באופן של התלבשות ב־פנימיות, ושכנתי בתוך כאו״א מישראל, ולכן זה גופא פעל ועורר בכ״א שיבואו לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך, בבי־טול פנימי, למעלה מכלי שכלו ומדותיו.

וזהו שמדייק הרמב״ן, שהטעם לזה הוא לפי ש„הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר״, דדרגת השכינה היתה באו־פן נעלה, בחי׳ נסתר יותר, ולכן בא ונמשך בהתלבשות פנימית יותר.

(משיחות ש״פ ראה וש״פ תבא תשכ״ג)

---

44) ואתחנן ה, ד.

45) ראה לקו״ת ר״פ ראה.

46) שבת פח, ב.

47) וראה אוה״ת תרומה שם (ע׳ א׳תכט ואילך) בפירוש „פרחה נשמתם״. וראה תניא פל״ד. פל״ו.